

Sisällys

Kirjoittajat	9
Esipuhe	11
Rehtorin, ylikomisarion ja työsuojelupäällikön saatesanat.....	13
Johdanto	17
Mitä henkilöturvallisuus on?	18
Todellista tietoa riskien arvioinnilla	20
Nykytilaa korjaavia ja tulevaa ennakoivia toimia.....	21
Väkivalta ja sen uhka kouluissamme	23
Kokemuksia väkivallasta ja sen uhasta	29
Tuolilla heittävä oppilas	29
Oppilaan aggression kohteeksi joutuminen	30
Oppilaan yllättävä vaarallinen käytös.....	33
Itseenään vahingoittavan oppilaan rajoittaminen.....	35
Tappelevien oppilaiden erottaminen toisistaan.....	37
Luokasta poistamisen aiheuttama fyysinen rajoittamistilanne	39

OSA 1. Henkilöturvallisuutta vaarantavien tekijöiden tunnistaminen

Riskien arviointi osana koulun toimintaa.....	45
Kokonaisvaltainen riskikartta	46
Henkilöturvallisuuden riskit	49
Riskien arvioinnin toteuttaminen.....	51
Riskimittarit	51
Arvioinnin tekeminen	58
Tulokset väkivallan ja sen uhan osalta	59

OSA 2. Väkivalta ja sen uhka – ehkäisyn keinoja

Työympäristö ja koulun toimintakulttuuri.....	67
Ennakoiva vuorovaikutus ja hyvä ilmapiiri.....	73
Vuorovaikutustaidot	74
Oppilaantuntemus ja ryhmädynamiikan ymmärtäminen.....	77
Koko koulun ART-ohjelma sosiaalisen kompetenssin vahvistajana	79
Toivottavan käyttäytymisen aktiivinen palkitseminen	80
Tunnetaitojen harjoittelu, suuttumuksen hallinta sekä oikean ja väärän tunnistaminen	82
Perhe mukaan.....	84
Hyviä tuloksia myös Suomessa	87
Eväitä haastaviin kohtaamisiin	87
Omien tunteiden tunnistaminen ja ammattiroolissa pysyminen.....	87
Kukipaso-malli	89
Haastavia kohtaamisia pohdittavaksi	93

OSA 3. Väkipalta ja sen uhka – hallinnan keinoja

Tunnistamisesta ennakointiin	101
Haastavat kohtaamiset	102
Valmistautuminen.....	103
Varoittavat ennusmerkit.....	109
Fyysinen itsesuojelu ja hätävarjelu	111
Itsesuojelutilanne	115
Välttäminen	116
Irrottautuminen	119
Jatkotoimenpiteet	122
Käyttäytymisen fyysinen rajoittaminen	125
Fyysisestä rajoittamisesta, kiinnipidosta ja voimankäytöstä	126
Yhteisten toimintaohjeiden sopiminen.....	128
Turvallisen rajoittamisen koulutukseen osallistuminen	130
Rajoittamistilanne	133
Rajoittamisen vaarat	133
Ennen rajoittamista	135
Rajoittaminen	140
Rajoittamisotteet.....	143
Käsiote	147
Kuljetusote	148
Rajoittaminen istualtaan.....	150
Rajoittaminen syliotteessa.....	152
Rajoittaminen vatsallaan.....	153
Rajoittamisen jälkeen	154

Oppilaan poistaminen opetustilasta tai koulun alueelta	159
Lopuksi	163
Riskit hallintaan	163
Laadukasta vuorovaikutusta ja ennakointia	164
Fyysisistä menettelytavoista haastavissa tilanteissa	166
Lähteet	171
Hyödyllisiä linkkejä	175
Liitteet	
Liite 1. Koulussa huomioitavat riskit Keräsen, Saunin ja Rantasen (2001) muistilistaa mukailten ...	178
Liite 2. Esimerkki riskienarviointilomakkeesta (Espoon kaupunki)	181